

Nr 545

Av herr **Helén** och fru **Kristensson**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ökat stöd åt forskning m. m.*

De i proposition nr 105 framlagda förslagen om förstärkning av den vetenskapliga forskningens resurser är att se som ett fullföljande av den allmänna upprustning av den högre undervisningen vid universitet och högskolor, varom beslut fattats i skilda delar under senare år. Ett viktigt steg togs för de filosofiska fakulteternas del i fjol genom den då beslutade universitetsreformen. Denna senare omfattade de filosofiska fakulteternas undervisnings- och utbildningsfunktioner och tog sikte på en utbyggnad av dessa. I den nu föreliggande propositionen fullföljes reformarbetet på forskningssidan. Avsikten är att nå en förstärkning av de akademiska läroanstalternas kapacitet att fylla sin *dubbla* uppgift i utbildning och forskning.

Även om sålunda de frågor som behandlas i den nu aktuella propositionen närmast gäller den vetenskapliga forskningen och dess organisatoriska gestaltning vid universiteten, så måste undervisnings- och utbildningsfunktionen också tagas med i bilden vid propositionens behandling. Med utgångspunkt från det här sagda vill vi fästa uppmärksamheten vid vissa problem som närmast gäller undervisningsförhållandena men vars lösning självfallet är av betydelse för forskningens villkor.

För att fylla ett — för närvarande saknat — mellanled i den existerande forskarkarriären föreslår departementschefen i enlighet med universitetsutredningen att en ny tjänstetyp skall inrättas, benämnd forskarassistent. Inom de filosofiska fakulteterna har detta mellanled hittills i många fall fyllts av de nuvarande biträdande lärartjänsterna. Dessa har därigenom — såsom framhålles i propositionen — utgjort viktiga rekryteringstjänster för behovet av högre meriterade forskare. För forskarrekryteringen är det då uppenbarligen av intresse att den ombildning av nuvarande biträdande lärartjänster till universitetslektorat, som beslöts av fjolårets riksdag, inte tar sådana former att den befintliga organisationen med biträdande lärare på ett abrupt sätt slås sönder eller allvarligt skadas.

De föreskrifter, som utfärdats på grundval av fjolårets beslut om omvandling av de nuvarande biträdande lärartjänsterna till universitetslektorat, skulle få till följd att nuvarande innehavare av biträdande lärartjänster i flera fall inte skulle med hänsyn till de utfärdade formella kompetenskraven kunna komma i fråga för universitetslektorat. Detta skulle leda till att mycket för-

tjänsta lärarkrafter, som nu tjänstgör vid universitetsundervisningen, icke skulle kunna kvarstå i tjänst efter det att befattningen omvandlats till universitetslektorat, vilket i princip skall ske fr. o. m. den 1 juli 1959. Ifrågavarande läroämne skulle riskera att berövas dessa lärarkrafter till uppenbart men för undervisningen.

Departementet har uppmärksammat dessa komplikationer.

I en PM av den 3 april 1959 har statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet till universitetens och högskolornas kännedom meddelat innehållet i föreskrifter som är avsedda att meddelas i kommande regleringsbrev rörande biträdande lärare vid de filosofiska fakulteterna (och motsvarande) budgetåret 1959/60. I huvudsak skulle dessa föreskrifter innebära, att samtliga budgetåret 1958/59 å respektive personalförteckningar uppförda tjänster såsom biträdande lärare skall formellt bibehållas å dessa förteckningar budgetåret 1959/60. Vidare skall befattningshavare, vars förordnande såsom biträdande lärare i lönegrad Ae 21 upphör med utgången av budgetåret 1958/59 och som ifrågakommer till förordnande såsom arvodesanställd universitetslektor budgetåret 1959/60, i stället för sistnämnda förordnande, tills vidare under budgetåret 1959/60 utan vederbörligt ansökningsförfarande erhålla fortsatt förordnande såsom biträdande lärare i lönegrad Ae 21 med skyldighet att mot vederbörligt tilläggsvode bestrida med universitetslektoratet förenade åligganden. I sak skulle således ett år uppskov erhållas.

För att nå en smidigare övergång till den i fjol beslutade nya organisationen med universitetslektorat i stället för nuvarande biträdande lärartjänster torde en övergångstid av ett år vara för kort. Även med hänsyn till att ifrågavarande befattningshavare kan behöva längre tid än ett år för att skaffa sig de för universitetslektorat fastställda formella kompetenskraven bör övergångstiden förlängas. Vi föreslår att den fastställes till minst tre år och att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör hemställan härom.

Vad gäller universitetslektortjänsterna må först konstateras att den senaste avtalsuppgörelsen i fråga om de statsanställdas löner innebär en sådan löneflyftning för dessa tjänster att lönefrågan härmed får anses för dagen tillfredsställande löst — under förutsättning att uppgörelsen godkännes av statsmakterna.

Det antal undervisningstimmar som faställts för dessa tjänster synes emellertid vara så högt, att man kan befara att befattningarna kommer att utvecklas till tjänster med utpräglad rutinundervisning och därigenom förlora karaktären av avsedd universitetsundervisning. Kungl. Maj:t och universitetsmyndigheterna bör enligt vår mening noga följa erfarenheterna nu under universitetslektoratets första tid i detta avseende så att en sänkning av timantalet för undervisningen snabbt kan genomföras för den händelse de farhågor vi här uttalat skulle besannas.

I fråga om universitetslektoraten vill vi fästa uppmärksamheten på de följd-

verkningar för dessa tjänsters effektiva utnyttjande vad avser såväl undervisning som forskning, som den i tillämpningsföreskriften fastställda beräkningsgrunden för omräkning av deras professorsundervisning till undervisningstimmar kan få. Professorsundervisningen består av dels seminarieundervisning, dels eximination. Enligt de utfärdade tillämpningsföreskrifterna skall avdrag för professorsundervisning å det för dem fastställda antalet undervisningstimmar först få ske, sedan vederbörande befattningshavare fullgjort minst 1/12 av sin samlade tjänstgöringsskyldighet. Detta innebär i ett typfall att vederbörande måste ha fullgjort examination i minst 33 timmar, t. ex. fullgjort rättning av minst 396 examenskripta. Bestämmelserna synes få den konsekvensen att en nödvändig och eftersträvad avlastning i vederbörande ämnesprofessors arbetsbörda omöjliggöres.

Fjolårsbeslutet förutsatte även att utrymme för forskningsarbete skulle beredas inom ramen för den för lektoraten fastställda tjänstgöringen. De nu utfärdade bestämmelserna leder till att möjlighet till forskning inom ramen för deras normala tjänstgöring nära nog helt uteslutes. Detta måste anses synnerligen olyckligt. De nu utfärdade bestämmelserna synes därför böra omarbetas i sådan riktning att utrymme beredes för deras professorsundervisning. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör hemställan härom. I detta sammanhang vill vi framhålla att motsvarande större hänsyn till den mera kvalificerade undervisningen tages även vid slutligt fastställande av de s. k. utlandslektorernas tjänstgöringsskyldighet.

Vad slutligen gäller den vid de olika institutionerna föreslagna basorganisationen, assistenter och amanuenser, synes även här de utfärdade tillämpningsbestämmelserna i fråga om deras undervisningsskyldighet ha blivit mera restriktiva än vad avsetts med fjolårsbeslutet. De har utlöst en icke oberättigad reaktion från de berörda befattningshavarnas sida. De fastställda normtalen för beräkning av antalet tjänstgöringstimmar befaras nu komma att leda till att vederbörande befattningshavare bindes vid så stort antal undervisningstimmar, att utrymmet för institutionsarbete och forskningsarbete allvarligt beskäres. De normer som fastställts synes uppenbarligen icke tillfredsställande då de appliceras för beräkning av antalet lärarkrafter vid starten av den nya organisationen. Under alla förhållanden måste det undvikas att någon försämring inträffar i något enskilt ämne vid tillämpningen av de nya organisationsplanerna. Över huvud taget synes det nödvändigt att den olikhet i undervisningens uppläggning från ämne till ämne som förekommer beaktas genom att viss smidighet tillämpas beträffande undervisningstimmarnas antal och fördelning på skilda befattningshavare.

Enligt vad som meddelats har departementet för avsikt att ta upp de här aktualiserade problemen vid särskilda konferenser med universiteten och med företrädare för de berörda befattningshavarna. Vi förutsätter att detta sker snarast.

Med hänvisning till det anförda föreslår vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att den särskilda övergångsanordning för bevarande av hittillsvarande tjänster som biträdande lärare vid de filosofiska fakulteterna (och motsvarande), varom föreskrifter aviserats i särskild PM från ecklesiastikdepartementet av den 3 april 1959, måtte fastställas till minst tre år;

b) att utfärdade föreskrifter rörande beräkningsgrund för nedräkning av universitetslektors tjänstgöringstimmar till följd av fullgjord s. k. professorsundervisning måtte omarbetas i sådan riktning, att gynnsammare grund för nedräkningen skapas och garanti vinnes för tillfredsställande utrymme för forskningsarbete från dessa befattningshavares sida, samt

c) att vid uppläggning av grunderna för beräkning av erforderliga lärarkrafter bestämmelserna utformas med den elasticitet som resp. ämne kräver.

Stockholm den 14 april 1959

Gunnar Helén

Astrid Kristensson